

Norsk faglitterær
forfatter- og
oversetterforening

KULTURDEPARTEMENTET

Postboks 8030 Dep
0032 Oslo

postmottak@kud.dep.no

D.ref.: 2013/0053

Oslo, 15. mars 2013

HØRING – FORSLAG TIL LOV OM OMSETNING AV BØKER (BOKLOV)

Vi viser til Kulturdepartementets høringsnotat om boklov, datert 1.2.2013.

Etter vår oppfatning gir departementet en god begrunnelse for hvorfor en boklov vil være et effektivt virkemiddel for å styrke mangfoldet i bokmarkedet til glede for leserne. Dersom en framtidig boklov utformes slik vi vurderer som best, vil den være et velegnet virkemiddel for å gi mer forutsigbare og stabile arbeidsvilkår for forfattere og oversettere.

Vi er tilfreds med at det er blitt lagt avgjørende vekt på de to utredningene som departementet bestilte i 2011 og fikk overlevert vinteren 2012. Vi er særlig tilfreds med at faglitteratur og pensumlitteratur for høyere utdanning omfattes av lovframlegget.

Høringsnotatet har 15 høringsspørsmål som vi besvarer i den rekkefølge de er stilt.

Høringsspørsmål 1 – om lovens formålsparagraf

Etter NFFs syn er formålsparagrafen god. Men vi ber departementet spesifisere at bestemmelsene gjelder både bokmål og nynorsk.

Høringsspørsmål 2 – om e-bøker bør omfattes av bokloven

Vi merker oss at de litteraturpolitiske virkemidler i stadig flere land også omfatter e-bøker. Den franske bokloven har tatt inn en bestemmelse om at fast pris også skal gjelde for e-bøker, og flere land følger etter.

Det er særlig verdt å merke seg under dette punktet at norsk litteratur i en språkpolitisk sammenheng trenger beskyttelse mot konkurrenter som Amazon og Apple, og at de to utredninger som departementets framlegg i hovedsak støtter seg på, gir gode argumenter for fastpris på e-bøker.

Vi kan ikke finne argumenter som skulle tilsi en annen prispolitikk på e-bøker enn tilfellet er for papirbøkene, vi støtter derfor departementets alternativ 1 på dette punktet. I tillegg minner vi om at e-boken – der også leserne selv kan velge skriftstørrelse - er et svært tjenlig format for litteraturbrukere med en funksjonshemming som gjør at de ikke kan tilegne seg litteratur på vanlig vis. Rimelighetshensyn overfor disse gruppene tilsier at litterære verk - uavhengig av publiseringsplattform – gis pris- og avgiftsmessig likebehandling.

Vi ser det som en selvfølge at e-bøker generelt har en lavere (fast-)pris enn tilsvarende bok i papirformat.

Departementet drøfter grensedragning mot såkalte berikede bøker, og etter vår oppfatning er definisjonen god, men krever kanskje en noe mer fleksibel tilnærming når det gjelder kvantifiseringen av omfanget av de berikede elementene. Departementet foreslår at de berikende elementene ikke skal utgjøre mer enn halvparten av boken. Vi mener det er tilstrekkelig at de berikende elementene (for eksempel ekstra funksjonalitet og film- og lydillustrasjoner) utgjør en mindre dominerende del av den elektroniske boken enn de tradisjonelle bokelementene (tekst og grafiske illustrasjoner).

Høringsspørsmål 3 – om lengden på fastpris for fagbøker

NFF har mange medlemmer som skriver bøker for studenter innenfor høyere utdanning. Vi ser det som særlig viktig å stimulere til en mangfoldig norskspråklig produksjon – bokmål og nynorsk - innenfor denne bokgruppen, og vi er derfor svært tilfreds med at lovframlegget inkluderer faglitteratur for dette markedet.

Historisk har den faste bokpris hatt både en kommersiell og en kultur- og språkpolitisk begrunnelse. I et lite språkområde som det norske, må storparten av utgitte titler stimuleres slik at de kan være tilgjengelige i markedet en viss periode; først da vil det være mulig å generere så store salgssinntekter at utviklings- og framstillingskostnadene – samt salgssleddets kostnader – med rimelighet skal kunne dekkes inn. Eller det kan være slik at en boks innhold har en faglig eller vitenskapelig verdi som strekker seg langt utover den hektiske salgssperioden rett etter lanseringen. Poenget med den faste bokpris er med andre ord at den skal vare lenge om den intenderte virkning skal inntreffe.

Vår klare anbefaling er derfor at den faste bokpris for fagbøker bør gjelde utgivelsesåret og det etterfølgende år. Begrunnelsen er slik: Utviklingsperioden for fagbøker er lang og lave opplag gjør at fagboka trenger lang tid i markedet for å dekke inn produksjonskostnadene. Tid fra utgivelse til reell salgssperiode avhenger også av hvor raskt tittelen kommer på en ressurs- eller pensumliste; det kan ofte ta tid før en bok vinner innpass på en slik liste. Jo mer tids- og kostnadskrevende det er å få en utgivelse i produksjon og salg, jo viktigere blir forutsigbarheten fastprisen gir for at utgivelsesnivået skal opprettholdes.

Det har vært pekt på (blant annet av Konkurransetilsynet) at fagbokmarkedet er nært beslektet med skolebokmarkedet og bør avreguleres. NFF deler ikke dette synet. Det er grunnleggende forskjeller mellom de to markedene. Skolebokmarkedet er kjennetegnet ved få titler og høye opplag. Opplagene er på mellom 8.000 og 15.000 bøker. Det er kommuner og fylkeskommuner som står for innkjøpene. Fagbokmarkedet henvender seg direkte til leserne, som er studentene. Opplagene er sjelden over 1.200 bøker og det trykkes gjerne for tre år av gangen. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste har vist at det innen hele UH-sektoren tilbys undervisning i 70.000 emner (dvs. emner med unike pensumlister). Av disse 70.000 emnene hadde (2011) 93 prosent under 50 studenter. Mulighet for kryss-subsidiering gjennom en fastprisregulering er nødvendig for å sikre norske fagbøker til også små fag. Det er stort press fra utenlandske forlag som ser på det norske fagbokmarkedet som attraktivt. Vi vet at innlæringen til et fag skjer best på eget morsmål. Nettopp derfor er det viktig at studenter på lavere grad har et godt tilbud av norskspråklige fagbøker.

Universitetsbokhandelen er en sentral bidragsyter til den faglige og pedagogiske standarden ved utdanningsinstitusjonene. Disse bedriftene opplever i dag et massivt marginpress; dermed undergraves muligheten for å kunne tilby et breddesortiment. Vi tror at en boklov, som foreslått, kan bidra til å stabilisere også denne delen av bokmarkedet (se også vårt svar til hørings spørsmål 12).

Departementet argumenterer grundig og overbevisende for at fagbøker og lærebøker for høyere utdanning skal omfattes av loven. NFF er enig i departementets forslag og begrunnelse. Ytterligere støtte for vårt syn får vi ved å peke på den klare anbefalingen om den faste bokpris og dens betydning for utviklingen av norsk fagspråk, terminologi og tjenlige læremidler på norsk som ligger i språkmeldingen (St. meld. nr. 35 (2007-2008)) og senere i stortingskomitéens tilslutning (Inst. S. nr. 184). NFF mener det er positivt at departementet følger opp disse anbefalingene i lovutkastet.

Høringsspørsmål 4 om samarbeid om standardkontrakter

Normalkontraktene har en lang tradisjon i Norge, og da Konkurransetilsynet i 2005 på et konkurranserettslig grunnlag reiste tvil om det var lovlig å inngå slike avtaler, ble det dokumentert at normalavtalene også sikrer en sterk effektiviseringsgevinst ved at den enkelte forfatter og oversetter ikke trenger å bruke uhensiktsmessig tid på å forhandle med sin redaktør om detaljer i utgivelseskontrakten. Dette er hensiktsmessig både sett fra forfatterne og oversetternes synspunkt og redaktørens.

NFF er sterkt i favør av at loven nå gir den nødvendige sikkerhet og forutsigbarhet som standardavtalene sikrer for både forfattere, oversettere og forlag.

VI foreslår en liten språklig omformulering i departementets framlegg:

Representanter for forfattere og oversettere kan samarbeide med leverandører om standardkontrakter som inneholder bestemmelser om royaltysatser for forfattere og provisjonssatser for deres agenter, samt oversetterhonorar.

Høringsspørsmål 5 – om fastprisens virkeområde

I alle de europeiske boklovene er det et fellestrekk at alle forlag er forpliktet til å sette en fast pris på boka. Med referanse til de erfaringer som er gjort i de landene som har boklov, finner NFF at det er god grunn til å utvide virkeområdet og gjøre fastprisen obligatorisk for alle aktørene. Dette vil sikre likere konkurransevilkår og et mer transparent system enn det vi har i dag.

Høringsspørsmål 6 om versjonsprising

Når en utgitt bok etter en tid avløses av eller suppleres med en parallellutgivelse i et annet format (for eksempel som pocketbok eller e-bok), er det etter NFFs syn selvsagt at den nye utgivelsen gis en fast pris for en selvstendig periode. Når utgitte bøker revideres og gis et nytt ISBN-nummer, er det rimelig å gi den nye utgaven fast pris. Dette er jo særlig aktuelt for fagbøker og pensumbøker for høyere utdanning, og revisjonen må være av et slikt omfang at den opprinnelige og den reviderte utgaven vanskelig lar seg benytte ved siden av hverandre. På den andre siden er det vårt syn at en utgivelse som trykkes i nytt opplag, eller gjennomgår en moderat revisjon eller ajourføring, ikke utløser en ny fastprisperiode. Dersom retningslinjer som disse blir nedfelt i lov eller forskrift, er det maktpåliggende å praktisere dem med stor grad av åpenhet.

Høringsspørsmål 7 om fastprisens lengde

Etter vår oppfatning er ingen av de foreslåtte alternativer gode nok. Både alternativ 2 og 3 vil etter vårt skjønn kreve store administrative overvåkingssystemer og også bokkjøperne vil ha problemer med å orientere seg.

Sett fra forfatterens synspunkt vil det være vanskelig å følge med på når boka er innenfor/utenfor fastprisperioden. Forlagenes avregninger til forfatterne er ofte svært vanskelige å forstå, og et system med fastprisperiode for hver enkelt utgivelse vil erfaringsmessig bety en betydelig mengde oppklarende merarbeid for den enkelte forfatter, forfatterens organisasjoner og forlagene.

Dagens ordning med fast pris til og med 30. april etter utgivelsesåret er etter vårt skjønn for kort. Vi merker oss at i de europeiske landene som har innført boklov, er det ingen som har en kortere fastprisperiode enn ett år. Flertallet av disse landene har en fastprisperiode på mellom 18 måneder og to år. Vi minner om at helt opp til 1990-tallet var fastprisperioden i Norge to år etter utgivelsesåret. NFF foreslår derfor at departementet vurderer en ordning der fastprisen for alle bokgrupper som omfattes av loven gjelder i utgivelsesåret og påfølgende kalenderår.

Vi viser her til den mer uttømmende begrunnelsen gitt under pkt 3.

Høringsspørsmål 8 om rabatt til sluttkunde

Vi er enig i forslaget fra departementet. Bestemmelsene som fastsettes i forskrift bør være konkrete og rabattgrensen(e) tallfestet. På den andre siden vil vi be departementet vurdere hvilken effekt

rabatter i sisteleddet har for prisutviklingen på bøker. Slik vi ser det må finansieringen av rabattene som er fastsatt i gjeldende Bokavtale, deles mellom aktørene selv og bokkjøperne. Vi har ikke dokumentasjon som viser noe annet. Endelig ber vi departementet vurdere om rabatter i sisteleddet i størst mulig grad bør knyttes til salg av flere eksemplar per tittel, som premiering for ekstra markedsinnsats eller som kvantumsrabatt, om en vil.

Høringsspørsmål 9 om skaffe- og leveringsplikt

Vi er enig i forslaget fra departementet

Høringsspørsmål 10 – om abonnementsordninger

Vi deler departementets syn på viktigheten av å videreføre abonnementsordningene. Vi deler også det syn at bransjen gis anledning til å samarbeide om slike ordninger slik praksis er i dag. Vi vil derfor støtte forslag i alternativ 1 på dette punktet. Samtidig ber vi departementet vurdere om det skal knyttes noen form for forpliktelse til omfanget av abonnementsordningene. I gjeldende *Bokavtale* «forplikter» Den norske Bokhandlerforening seg til at minst 300 bokhandler tegner såkalt Bredde- og Kulturabonnement. NFF tilrår at tilsvarende bestemmelser nedfelles i lov- eller forskrift. Se for øvrig svar på høringsspørsmål 12.

Høringsspørsmål 11 – om ikke-diskrimineringsprinsipp basert på eierskap

Etter de store forlagenes oppkjøp av bokhandlere rundt årtusenskiftet har norsk bokbransje pådratt seg et legitimitetsproblem med hensyn til å forsvare de litteraturpolitiske ordninger som er vedtatt av de politiske myndigheter. Utviklingen har vært uheldig for bokbransjen, og NFF har advart mot den sammenblanding av roller som har funnet sted. Forlag som eier bokhandelkjeder blir stadig mistenkt for å favorisere egne bøker. Sjøl om vi ikke kan dokumentere at det skjer en diskriminering i dag, det er ikke lett å påvise slik forskjellbehandling, forstår vi at enkelte kan frykte at konkurransen skjer på ulike konkurransevilkår. En slik frykt vil lett forsterkes dersom fortjenestemarginene blir knappe i det forlag som eier en bokhandelkjede.

På denne bakgrunn støtter NFF forslaget om å lovfeste et ikke-diskrimineringsprinsipp basert på eierskap i bokloven.

Høringsspørsmål 12 – om rabattregulering mellom forlag og bokhandler

Slik vi leser høringsnotatet, tar loven sikte på å beskytte de små aktørene; det er de små forlagene, forfattere og oversettere som ikke har ressurser til å nå fram i kampen om bokkundens oppmerksomhet, som må ivaretas av en fornuftig avanseregulering.

NFF er derfor enig i departementets forslag om avanseregulering. Begrunnelsen for forslaget er god, og vi vil støtte alternativ 1 i framlegget. Vi ber om at avansen som gis ikke bare knyttes til salg av store volumer; bokhandlene må vise til reelle aktiviteter i markedsføringen av den aktuelle boka for å oppnå høy rabatt.

Vi har forstått det slik at rabattaket på 50% som departementet foreslår i alternativ 1, tar utgangspunkt i dagens avansenivå for bokgruppene 3-5. For å sikre et breddesortiment i norske bokhandler foreslår vi at 2% av rabatten gis de bokhandlere som tar i bruk abonnementsordningene, slik at rabattaket ellers er 48%. For øvrig mener vi at tiltakene departementet foreslår i alternativ 2 under dette punktet skal ivaretas av abonnementsordningene og vårt forslag nevnt ovenfor.

I tillegg ønsker vi at følgende forståelse av balansen i bokbransjen legges til grunn: I dagens marked er det nødvendig å opprettholde en balanse mellom forfattere, oversettere, forleggere og bokhandlers økonomiske interesser; bare slik motiveres forlagene til videreutvikling og diversitet i sine utgivelsesprogrammer og bokhandelen gis incitamenter til framtidsrettede salgstiltak og god formidling. Slik sikrer vi forfatterne og oversetterne et mer forutsigbart inntektsgrunnlag. En lovbestemmelse er et effektivt institutt for å holde ønsket om en stadig økende profitt i sjakk i alle deler av verdikjeden. Dette gir avansereguleringen legitimitet.

En lov uten avanseregulering vil kunne gi som resultat at en enda større del av bokkronen blir igjen i bokhandelen. Som et mottrekk vil forlagene ventelig skru opp prisene for å holde sin inntjening på et rimelig nivå. En lov uten avanseregulering vil da kunne føre til at bokprisene stiger. På den andre siden: den delen av bokmarkedet som handler om fagbøker og pensumlitteratur for høyere utdanning, er situasjonen omvendt. Særlig universitetsbokhandelen opplever i dag et massivt marginpress. Etter vårt syn kan en boklov balansere maktforholdene i en samlet bransje (se også vårt svar på høringsspørsmål 3).

Høringsspørsmål 13 – om samarbeid om frakt- og leveringsbestemmelser

NFF støtter departementets forslag

Høringsspørsmål 14 – om å etablere en egen rådgivende nemnd for tvisteløsning ved avtaleinngåelse mellom leverandør og forhandler

NFF støtter departementets forslag og vil understreke nødvendigheten av at terskelen å ta opp saker bør være lav. Vi tør også håpe på at bestemmelsen utformes slik at nemndas råd får en så sterk utsagnskraft at rådene blir tatt til følge av partene.

Loven har som en uttalt intensjon å sikre forfatterne og leserne et fornuftig omsetningssystem for bøker. Vi ber derfor departementet vurdere om ikke den rådgivende nemnd også burde ha med en representant for forfatterne.

Høringsspørsmål 15 om innføring av eierskapsbegrensninger i forbindelse med dette lovarbeidet

NFF har i mange år fulgt konsentrasjonstendensene i norsk forlagsbransje og med den tiltagende konsentrasjonen har vi sett en økende polarisering og kommersialisering. Utviklingen i norsk bokbransje har vært usunn, og de store forlagene har opptrådt uklokt med tanke på den samfunnskontrakt de er satt til å forvalte gjennom mange gode støtteordninger. Når departementet ikke finner det nødvendig å foreslå bestemmelser om eierskapsbegrensning, vil vi be om at departementet (og Konkurransetilsynet) følger oppmerksomt med på utviklingen og markerer at man nå er i ferd med å nå en grense der konsentrasjonen er kommet langt nok. Det følger som en logisk konsekvens av lovens intensjoner om å beskytte de små aktørene at de stores makt må begrenses.

Med pressestøtten til norske aviser følger det en forutsetning om at aviser som mottar slik støtte ikke får utbetale utbytte til sine aksjonærer. Vi er oppmerksom på at bortsett fra Det Norske Samlaget, er det ingen norske forlag som mottar direkte statsstøtte, men både den direkte og indirekte støtte staten yter til forlagsbransjen er betydelig. Vi ber derfor departementet vurdere muligheten for at forlag som i en eller annen form mottar støtte av staten, ikke betaler utbytte til aksjonærene, slik pressestøtten fungerer i dag. Vi minner om §5 i Forskrift om produksjonstilskudd til dagsaviser, tredje og fjerde ledd:

«Det gis ikke tilskudd hvis avisens årsoverskudd etter skatt i henhold til aksjeloven eksklusiv tilskudd etter denne forskriften utgjør mer enn to millioner kroner siste regnskapsår, eller mer enn seks millioner kroner i løpet av de siste tre regnskapsår.»

Vennlig hilsen

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening

Trond Andreassen

Generalsekretær